

Доповідь
Президента Національної академії
правових наук України
В. Я. Тація на загальних зборах Академії,
що відбулися 5 березня 2013 р.

У 2013 р. відзначатиметься важлива подія — 20-річчя з дня утворення Академії. 23 липня 1993 р. був підписаний Указ Президента України про заснування Академії правових наук України. Двадцятиріччя, напевно, перша значна дата, яку можна святкувати, але водночас необхідно озирнутися та оцінити шлях, який пройдено, визначити здобутки, проблеми та перспективи нашого розвитку.

За цей час, можна говорити з упевненістю, Академія відбулася як провідна наукова інституція України у галузі держави і права, авторитет якої постійно зростає. Протягом цих років майже вдвічі — з 70 до 141 збільшилась загальна кількість членів Академії, було засновано шість науково-дослідних інститутів, чотири регіональних центри, що представляють всі провідні юридичні центри нашої держави — Харків, Київ, Донецьк, Львів, Одесу.

Україна переживає складний період системних реформ, які стосуються практично всіх сфер життя суспільства. Головним завданням юридичної науки є правове супроводження цих перетворень, розробка практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення правотворчої та правозастосовної практики.

Найважливішою з усіх реформ є конституційна, результати якої будуть впливати на розвиток суспільства та держави протягом тривалого часу.

25 січня 2012 р. Указом Президента України була затверджена Концепція формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї. Передбачалося, що Конституційна Асамблея повинна мати у своєму складі 100 осіб, які мають відповідну фахову підготовку та досвід роботи у сфері державотворення і правотворення, авторитет у суспільстві та, як правило, не є особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Усі провідні наукові установи України рекомендували Президенту своїх представників до складу Асамблеї. 17 травня 2012 р. Президент України підписав Указ «Про Конституційну Асамблею», затвердивши її Положення та персо-

нальний склад. Національна академія правових наук України отримала значне представництво у діяльності Асамблеї — 31 науковець Академії увійшов до складу Асамблеї, а 46 — стали її науковими консультантами.

20 червня 2012 р. відбулося перше засідання Конституційної Асамблеї за участю Президента України В. Ф. Януковича, який у своїй промові наголосив: «Наша мета — утвердження Конституції України як реального сучасного політико-правового договору, основоположного закону національного права, що буде надійним фундаментом Української держави. Нам необхідна реально діюча та ефективна Конституція, що у відповідності з кращими світовими стандартами гарантуватиме права та свободи людини».

Науковий супровід діяльності Конституційної Асамблеї є головним пріоритетом як для всіх наукових установ Академії, так і для членів Академії.

Наприкінці 2012 р. відбулася визначна для нас подія — вручення найвищої нагороди у науковій сфері — Державної премії України в галузі науки і техніки. Десять науковців Академії відповідно до Указу Президента України від 18 травня 2012 р. були нагороджені за підготовку 5-томного наукового видання «Правова система України: історія, стан та перспективи» (Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова, А. П. Гетьман, Ю. М. Грошевий, В. В. Голіна, В. В. Комаров, Н. С. Кузнєцова, Н. М. Оніщенко, О. В. Петришин, О. О. Погрібний (посмертно)).

Це видання стало визначною подією у науковому житті України. Ця багатотомна праця вже перекладена російською мовою, готується її видання англійською, щоб здобутки вітчизняної науки стали доступні міжнародній науковій спільноті.

Проте не варто зупинятися на досягнутому. До 20-річчя Академії запланована підготовка нової фундаментальної наукової праці — багатотомної колективної монографії «Правова доктрина України», в якій планується проаналізувати сучасний стан та подальші перспективи розвитку всіх галузей та основних правових інститутів вітчизняної юридичної науки. У підготовці цього видання візьмуть участь близько 150 видатних учених нашої держави з усіх провідних центрів юридичної науки.

Кожне відділення має підготувати та опублікувати окремий том, в якому висвітлюватиметься стан розвитку юридичної доктрини з усіх галузей права, що стосуються фаху відділення. Відповідальними за

організацію роботи з підготовки відповідних томів та їх наукове редагування є академіки-секретарі відділень. План підготовки видання передбачає завершення рукопису та передачу його у видавництво у червні цього року, що дасть змогу опублікувати його до вересня та презентувати під час наступних загальних зборів.

Діяльність Академії не обмежується правовим супроводженням лише конституційної реформи. Загалом протягом року установи Академії взяли участь у розробленні близько 70 проектів законів та інших нормативно-правових актів за власною ініціативою та за дорученнями органів державної влади і місцевого самоврядування. Академіки та члени-кореспонденти Національної академії правових наук України самостійно взяли участь у розробці близько 120 проектів законів та інших нормативно-правових актів.

У квітні 2012 р. Верховною Радою України був прийнятий новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який з 20 листопада набув чинності та замінив Кодекс, що діяв з 1961 р. Ухвалення нового Кримінального процесуального кодексу України стало визначною подією для вітчизняної правової системи. Кодексом повністю оновлюється законодавче регулювання кримінального судочинства відповідно до загальновизначаних міжнародних стандартів, що було високо оцінено міжнародними організаціями та експертами Ради Європи. Кодекс створює умови для оперативного, всебічного та неупередженого розслідування й судового розгляду кримінальних справ та суттєво збільшує повноваження судді як представника незалежної гілки влади.

Над його змістом працювали члени Академії та науковці її установ, зокрема, С. В. Ківалов, В. В. Коваленко, О. Л. Копиленко, В. Т. Мальяренко, Д. М. Притика, В. П. Тихий, В. В. Тіщенко, В. О. Туляков, В. І. Борисов та ін.

Інший приклад — підготовка проекту Інноваційного кодексу України, який є першим і єдиним проектом кодифікованого нормативно-правового акта України, регулятивним впливом якого охоплюються всі основні аспекти реалізації відносин у науково-технічній та інноваційній сфері з метою правового забезпечення становлення та ефективного функціонування національної інноваційної системи. Кодифікація інноваційного законодавства проведена на базі існуючих Законів України та підзаконних нормативно-правових актів, зокрема, «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про пріоритетні напрямки іннова-

ційної діяльності», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про наукову та науково-технічну експертизу» та ін.

У підготовці проекту Інноваційного кодексу України взяли участь 20 науковців Академії, перш за все Інституту правового забезпечення інноваційного розвитку; академік А. П. Гетьман — керівник робочої групи та член-кореспондент С. М. Прилипка.

Ураховуючи досвід українських науковців, які є першопрохідцями у кодифікації цієї галузі, проект Інноваційного кодексу України став зразком для підготовки Модельного інноваційного кодексу СНГ.

Провідні фахівці установ Академії на постійній основі беруть участь у діяльності понад 80 робочих груп із розроблення законів та інших нормативно-правових актів, зокрема, слід виділити такі:

Робоча група з питань удосконалення законодавства про вибори (членами групи є Ю. С. Шемшученко, О. Л. Копиленко, В. Т. Маляренко та В. М. Шаповал);

Робоча група з питань судової реформи (членами групи є С. В. Ківалов, М. І. Козюбра, О. Л. Копиленко, Н. С. Кузнєцова, В. Т. Маляренко, В. Т. Нор, Д. М. Притика, О. Д. Святоцький) та ін.;

Робоча група з питань реформування кримінального судочинства (членами робочої групи є С. В. Ківалов, В. В. Коваленко, Д. М. Притика, В. П. Тихий).

Також наші науковці активно працювали у робочих групах з розробки проекту Трудового кодексу України, Кодексу України про адміністративні проступки, Кодексу України про кримінальні проступки, Адміністративно-процедурного кодексу тощо.

Активну законотворчу діяльність проводять члени Академії — народні депутати України. В. М. Литвин — голова Верховної Ради України VI скликання має безпосереднє відношення до всіх законопроектів, які розглядав Парламент; С. В. Ківалов — голова комітету Верховної Ради України з питань верховенства права та правосуддя; С. М. Гусаров — народний депутат VI скликання, заступник голови комітету Верховної Ради України з питань правової політики; С. П. Головатий — народний депутат VI скликання, голова підкомітету комітету Верховної Ради України з питань правової політики. Цей напрям роботи повинен стати одним із основних та найбільш важливих у діяльності Академії.

Водночас варто підкреслити, що ефективна законопроектна робота можлива лише на основі результатів проведення фахових фундаментальних досліджень із найбільш актуальних проблем розвитку держави і права, що є одним із головних завдань Академії.

У 2012 р. науково-дослідні установи Національної академії правових наук України проводили фундаментальні дослідження за 41 фундаментальною темою, з яких 16 — завершено.

Починаючи з 2012 р. наукові установи Академії здійснюють усі наукові дослідження на основі тендерних процедур. Національна академія правових наук України — перша та єдина з усіх вітчизняних академій наук провела тендери на всі наукові теми та уклала відповідні угоди з інститутами.

На початку 2013 р. уперше за двадцять років діяльності Академії її робота стала предметом державного фінансового аудиту Рахункової палати України. Метою аудиту була оцінка обґрунтованості планування, законності та ефективності використання коштів Державного бюджету, досягнення результативних показників та прийнятих управлінських рішень. Перевірці підлягав період з 2011 по 2012 рр. Співпраця з Рахунковою палатою виявилася дуже ефективною. Аудит дозволив під новим кутом зору оцінити організацію досліджень у системі Національної академії правових наук України, порівняти її з іншими державними академіями наук, виявити певні питання, що потребують удосконалення, та в кінцевому рахунку ще більш результативно проводити дослідження. Головний висновок групи аудиторів: Національна академія правових наук проводить наукові дослідження суворо дотримуючись чинного законодавства та ефективно здобуваючи нові важливі знання у галузі держави і права.

Академія популяризує та доводить результати різноманітної наукової діяльності до відома суспільства та всіх зацікавлених суб'єктів шляхом видання наукових, науково-практичних та навчальних робіт.

Загалом члени Національної академії правових наук України та науковці її структурних підрозділів у 2012 р. опублікували близько 700 одиниць друкованої продукції, підготовленої як одноособово, так і у співавторстві, загальним обсягом понад 2000 д. а., з яких: 56 монографій, 10 підручників, 33 навчальних та практичних посібники, 48 збірників коментарів законодавства, нормативних актів, наукових статей і тез, 1 енциклопедія, 3 наукові доповіді, понад 500 наукових статей та тез наукових доповідей.

Серед найбільш помітних робіт — підготовка та видання Науково-практичного коментаря до Кримінального процесуального кодексу України. Коментар вийшов за загальною редакцією президента НАПрН України, ректора Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», академіка НАН України, доктора юридичних наук професора В. Я. Тація, Генерального прокурора України, державного радника юстиції України, доктора юридичних наук В. П. Пшонки, радника Президента України — керівника Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента України, доктора юридичних наук, професора А. В. Портнова. Вступне слово до Науково-практичного коментаря Кримінального процесуального кодексу України було надане Президентом України В. Ф. Януковичем.

Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України підготовлений провідними вітчизняними науковцями і викладачами Національної академії прокуратури України, Національної школи суддів, Національної академії Служби безпеки України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Львівського національного університету імені Івана Франка, Київської національної академії внутрішніх справ, Донецького юридичного інституту МВС України, Харківського національного університету внутрішніх справ у співпраці з представниками практичних відомств. Загалом авторський колектив налічує 40 провідних фахівців у галузі кримінального процесуального законодавства, серед яких 7 членів Національної академії правових наук України (О. М. Бандурка, Ю. М. Грошевий, В. В. Коваленко, В. Т. Маляренко, І. Є. Марочкін, В. Т. Нор).

У багатогранній видавничій діяльності, яку здійснює Національна академія правових наук України, помітне місце посідає видавництво «Право».

У 2012 р. видавництво «Право» Національної академії правових наук України видало 172 видання, загальною кількістю 95875 примірників та загальним обсягом 1926 обліково-видавничих аркушів. Серед них: 26 збірників законодавства, 33 монографії, 27 навчальних посібників, 21 навчально-методичний посібник, 33 наукових видання, 7 науково-практичних коментарів до законодавства, 21 підручник. Це на 40 видань та 27 тисяч примірників більше, ніж у 2011 р.

Окремо необхідно сказати про результати діяльності журналу «Право України», який вже 2 роки фінансується Національною академією правових наук за окремою бюджетною програмою. Ця співпраця допомогла журналу значно розширити коло та різноманітність видання, підвищити його поліграфічну якість, здійснити публікацію значимих для України наукових праць.

У 2012 р. редакцією журналу «Право України» було випущено: 12 номерів юридичного журналу «Право України» українською мовою загальним річним тиражем у 15300 екземплярів; 8 номерів юридичного журналу «Право України» російською та англійською мовами.

Крім цього, започатковано 10 спеціалізованих додатків, які, власне, є окремими фаховими виданнями, зокрема: Європейський суд з прав людини, Судова практика, Студентський юридичний журнал, Філософія права, Правобукварик, Абетка права, Європейське право, Право США, Міжнародне право, Порівняльне правознавство, Зібрання актів європейського права.

Одним із статутних завдань Академії є виконання замовлення центральних органів державної влади стосовно розроблення засад наукової та правової політики, вивчення та узагальнення механізмів реалізації законодавчих актів, підготовка практичних рекомендацій щодо вдосконалення їх діяльності.

Установи Академії досить плідно співпрацюють із Президентом України, Верховною Радою, її комітетами, Кабінетом Міністрів, іншими міністерствами і відомствами.

Структурні підрозділи Академії значну увагу приділяють співпраці з вищими судовими органами — Конституційним Судом України, Верховним Судом України, Вищим адміністративним судом України, Вищим господарським судом України, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Так, протягом 2012 р. для центральних органів державної влади було підготовлено 163 наукових висновки, пропозиції, рекомендації та експертизи до нормативно-правових актів. Це також один із важливих напрямів упровадження результатів наукових досліджень у юридичну практику.

Академія тісно співпрацює не лише з центральними органами державної влади, а й з місцевими органами та органами місцевого самоврядування. З метою підвищення ролі правової науки в розробці

та реалізації ефективної регіональної політики та координації наукових досліджень у галузі держави і права всіх установ Академією було створено 3 регіональних наукових центри: Донецький (голова — В. К. Мамутов), Південний (голова — С. В. Ківалов) та Західний (голова — В. Т. Нор).

Основними завданнями регіональних наукових центрів є сприяння місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування у здійсненні ефективної правової політики у відповідних регіонах України; проведення на замовлення місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних та судових органів, громадських організацій, інших юридичних осіб чи фізичних осіб наукових досліджень, підготовка експертних висновків, юридичних довідок тощо; організація та проведення наукових конференцій, «круглих столів», семінарів та інших наукових заходів.

У цілому науково-дослідними установами Академії за звітний період на замовлення регіонів було проведено 53 наукових дослідження, за якими надані експертні висновки, пропозиції та зауваження до нормативно-правових актів.

Прикладом ефективної співпраці є допомога установ Академії місцевим органам державної влади та місцевого самоврядування Харківщини. Так, учені Академії взяли активну участь у доопрацюванні Концепції гуманітарної політики Харківської області до 2020 року, яка була затверджена рішенням Харківської обласної ради.

Науковці Інституту правового забезпечення інноваційного розвитку для Харківської обласної державної адміністрації розробили проект закону «Про технополіс П'ятихатки», що передбачає створення спеціальної економічної зони науково-технічного та інноваційно-впроваджувального типу, на якій устанавлюється і діє спеціальний режим інноваційно-інвестиційної діяльності.

Розроблений законопроект 4 липня 2012 р. було розглянуто на засіданні Харківського регіонального комітету економічних реформ при Харківській обласній державній адміністрації, за результатами якого прийнято рішення про передачу його до Агентства з інвестицій та управління національними проектами України.

З метою обговорення актуальних питань правознавства, що розробляються в рамках тем наукового дослідження за участю як співробітників Інститутів, так і науковців провідних наукових, науково-до-

слідних та освітніх центрів України, правознавців, регулярно проводилися наукові конференції, семінари, «круглі столи» тощо.

У 2012 р. президія Академії та її Інститути виступили організаторами та співорганізаторами 36 таких наукових заходів. Загалом члени Національної академії правових наук України та науковці її структурних підрозділів за рік взяли участь у 450 наукових заходах.

Важливою подією у науковому житті Академії стало проведення 19–20 квітня 2012 р. у Харкові Міжнародної науково-практичної конференції «Принципи фінансового права». Співзасновниками конференції виступили кафедра фінансового права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» та Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України. У роботі заходу взяли участь понад 130 науковців і практиків із різних закладів України, Росії, Республіки Беларусь.

15–16 листопада 2012 р. відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку», на якій, зокрема, обговорювалися питання щодо доопрацювання проекту Інноваційного кодексу України, розробленого Інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку.

Жодна установа не може існувати та ефективно розвиватися без належного фінансування. За підсумками 2012 р. Академію було профінансовано з Державного бюджету в обсязі близько 37 млн 200 тис. грн, що майже на 3 млн 200 тис. більше, ніж у 2011 р. Незважаючи на цей приріст, Академія відчувала та відчуває зараз суттєву нестачу фінансування.

Проте в існуючих економічних реаліях жодна установа не повинна сподіватися на виключно бюджетне фінансування. Необхідно постійно приділяти увагу пошуку позабюджетних джерел фінансування. Наукові установи Академії шляхом укладення господарських договорів на виконання наукових досліджень, проведення експертиз надають послуги наукового та юридичного характеру зацікавленим державним та недержавним організаціям. Так, у звітному періоді установи Академії уклали господарські договори на загальну суму 3 млн 975 тис., що майже на 1 млн грн більше, ніж у минулому році, зокрема:

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності — на суму 1 млн 291 тис. грн;

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса — на загальну суму 481 тис. грн;

Науково-дослідний інститут інформатики і права — на суму 382 тис. грн;

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування — на суму 388 тис. грн;

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва — на суму 552 тис. грн;

Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку — на суму 151 тис. грн;

Київський регіональний центр — на суму 300 тис. грн;

Президія НАПрН України — на суму 428 тис. грн.

Найбільший приріст позабюджетного фінансування показав Інститут державного будівництва та місцевого самоврядування — на 278 тис. грн (або на 250 %) та Київський регіональний центр — на 200 тис. (або на 200 %).

Необхідно також зазначити, що протягом 2012 р. за значний особистий внесок у реалізацію державної правової політики, реформування правової системи та законодавства України, підготовку висококваліфікованих фахівців, розвиток вітчизняної науки, формування правової культури населення окремі науковці Національної академії правових наук України були нагороджені високими державними та урядовими нагородами:

Орденем «За заслуги» III ступеня — академік В. П. Тихий.

Орденем «За заслуги» I ступеня — академік В. Я. Тацій.

Орденем княгині Ольги III ступеня — член-кореспондент І. О. Кресіна.

Орденем княгині Ольги I ступеня — академік Я. М. Шевченко.

Орденем князя Ярослава Мудрого IV ступеня — академік О. М. Бандурка.

Орденем князя Ярослава Мудрого III ступеня — академік В. К. Мамутов.

Указом Президента України від 6 жовтня 2012 р. академіку С. В. Ківалову присуджена Державна премія України в галузі освіти у номінації «Наукові досягнення в галузі освіти» за цикл робіт «Комплекс наукових досліджень проблем судово-правової реформи в Україні у 2001–2011 роках та їх використання у фаховій підготовці юристів».

Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» отримали В. М. Дрьомін, В. В. Тіщенко, С. М. Прилипко, О. І. Харитонova, Г. І. Чанишева, В. Л. Яроцький.

Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України були нагороджені член-кореспондент О. П. Орлюк та член-кореспондент А. М. Статівка, Грамотою Верховної Ради України за заслуги перед Україною — член-кореспондент І. В. Спасибо-Фатєєва.

Лауреатами Премії імені Ярослава Мудрого стали академік М. П. Кучерявенко, члени-кореспонденти В. В. Голіна і В. С. Щербина.